

הנאון רבי נתן גשטטנר

ראש ישיבת "מתיבתא פנים מאירות"
ובעמח"ס שו"ת להורות נתן
בני ברק

ברכות מאלופות לקיום הישיבה הקדושה נזר התורה ח"י שנה,
ויהא רעוא שזוכו להרביץ תורה מתוך רוב נחת והרחבת הדעת.
אכ"ר.

בדין נטילת איברים לצורך השתלה מחולה שיש לו מוות מוחי

להחשיב את הרס המוח כאשר המפרקת וכל
הסובב אותם קיימים כהותז הראש, עכתו"ד.

(ב) ובאמת אין צורך להביא מהרמב"ם (פ"ד
מאבות הטומאה ה"ז), דשם מיירי בשרץ
וכמפורש בדבריו: 'השרץ אינו מטמא עד
שימות, הותזו ראשיהן וכו' הרי אלו טמאין'
ע"ש, ועדיפא מיניה יש להביא ממה שכתב
הרמב"ם (הל' טומאה מת פ"א הט"ו) וז"ל: 'המת אינו
מטמא עד שתצא נפשו, אפילו מגוייד או גוסס
אפילו נשחטו בו שני הסימנים אינו מטמא עד
שתצא נפשו, שנאמר בנפש האדם אשר ימות,
נשברה מפרקתו ורוב בשר עמה וכו' או שהותז
ראשו וכו', הרי זה מטמא אע"פ שעדיין הוא
מרפרף באחד מאבריו, עכ"ל. הרי מבואר
באדם דלא הוי מת אלא אם נשברה מפרקתו
ורוב בשר עמה או שהותז ראשו, אבל אם
הראש מחובר לגופו אלא שהמוח אינו עושה
פעולתו, פשיטא דאין זה בגדר מת. ומקור דברי
הרמב"ם הוא בגמרא חולין (כ"א). אמר ר"י אמר
שמואל נשברה מפרקת ורוב בשר עמה מטמא
באהל, ופירש"י נשברה מפרקת באדם, עיי"ש.
וכן הוא בר"ף ורא"ש בהלכות קטנות (הל' טומאה
ס"ט) וז"ל: והיכא דנפל אינש ושבר מפרקתו
ונחתך עמו רוב בשר, אע"ג דלא נפקא נשמתיה

בס"ד. ריש ירהא תליתאי שנת תשס"ח לפ"ק

החיים והשלו' למע"כ הרב הגאון המפורסם חובר חיבורים
מהזכמים ומרכיבין תורה לעדרים מוה"ר אליעזר רוטשליט"א
רב ומו"צ פה בני ברק.

יקרתו הגיעני בזמננו, ואני הייתי מוקף הבילי טרדין לא הגיע
זמני לומר שירה, ואתו רב הסליחות.

(א) ע"ד שכתב שיש האומר שמותר ליטול
איברים לצורך השתלה מחולה שיש
לו "מוות מוחי", משום שכאשר המוח אינו
עושה את פעולתו נחשב האדם למת, דהיינו
כהא דאיתא במס' אהלות (פ"א מ"ו) הותזו ראשיהם
אע"פ שמפרכסים טמאין כגון זנב של הלטאה
שהיא מפרכסת, ולדעתם "מוות מוחי" דומה
להתזת ראש, דכמו בהותז ראש שנפרד כליל
מן הגוף נחשב האדם למת, הוא הדין כאשר
הראש מחובר לגוף אלא שאינו חי והפסיק
לפעול פעולתו הוי כמת, ומותר ליטול ממנו
אברים להשתלה. - ומעכ"ת נ"י השיג על זה
ממה שפסק הרמב"ם (פ"ד משא"ל אבות הטומאה ה"ז)
דדוקא בהותז ראשו ממש מטמא, וא"כ אפילו
אם נחשוב את הרס המוח כחוט השדרה שנפסק,
עדיין אין זה כהותז ראשו, וא"כ אין מקור

בשר אלא בהותו מכל וכל. ומכל שכן במוח שאינו פועל פעולתו ונקרא "מוות מוחי" ודאי דדינו כחי.

ד) והנה כ"ת נ"י כתב, שנשאל דאיך יתכן בנשברה המפרקת ונשאר הבשר דהוי כחי אטו יש בכח הבשר שנשאר ליתן חיים, וכ"ת השיב על זה עפ"י מה שאמרו בחולין (נז.) גמירי דאי בדרי ליה סמא חייא, ומבואר שלפעמים יש בכחו של סם רפואה להדביק חלקים ואברים שנפרדו, ולכן אם הבשר שמסביב למפרקת קיים אינו בגדר מת, עכ"ד. ברם לענ"ד הא דאינו מטמא אלא בנשברה מפרקתו ורוב בשר עמה או שהותו ראשו, לאו משום שאם לא הגיע לזה יש לו רפואה, דהא הרמב"ם כתב שם 'המת אינו מטמא עד שתצא נפשו, אפילו מגוייד או גוסס אפילו נשחטו בו שני הסימנים אינו מטמא עד שתצא נפשו שנאמר בנפש האדם אשר ימות'. הרי דאף במגוייד ונשחטו שני הסימנים וכן בגוסס דרחוק לומר שיש להם רפואה על ידי סמים, ורוב גוססין למיתה, אלא דמכל מקום אינו מטמא משום שעדיין דינו כחי, ואף שהוא מעותד למות בודאי, מכל מקום כל שלא יצא נפשו אינו בגדר מת. ולא ממשום שיש מציאות לרפאותו ולהחיותו, אלא משום דאף שהוא במצב שאינו יכול לחיות אלא זמן קצר, מכל מקום כל זמן שהוא חי אינו מטמא כיון דעדיין לא יצאה נפשו ואין דינו כמת.

ה) ועיין חולין (נז.): מזמנין ישראל על בני מעיים ואין מזמנין עכו"ם על בני מעיים, מאי טעמא ישראל דבשחיטה תליא מילתא כיון דאיכא שחיטה מעלייתא אישתרי להו, עכו"ם דבנחירה סגי להו ובמיתה תליא מילתא הני כאבר מן החי דמי, עיי"ש. הרי

מית הוא ומטמא באהל, דאמר ר"י אמר שמואל (חולין נא.) נשברה מפרקת ורוב בשר עמה מטמא באהל דהוי ליה כמאן דהותו כוליה רישיה, ותנן (אסלות פ"א) הותו ראשיהן אע"פ שהן מפרכסין טמאים כזבב הלטאה שהיא מפרכסת עיי"ש, הרי דבאדם לא מקרי מת אלא אם נשברה מפרקתו ונחתך עמה רוב בשר. אבל במה שנקרא "מוות מוחי", שהראש מחובר להגוף בשלימות אלא שהמוח אינו יכול לפעול פעולתו, פשיטא דאינו בגדר מת.

ג) ולכאורה יש לעיין במה שכתב הרמב"ם (הל' טומאת מת פ"א הע"ו) הנ"ל, שאם נשברה מפרקתו ורוב בשר עמה או שהותו ראשו הרי זה מטמא, דהך או שהותו ראשו הוא שפת יתר, דאם בנשברה מפרקתו ורוב בשר עמה מטמא, מכל שכן כשהותו ראשו לגמרי דודאי מטמא. ובאמת קושיא זו כתובה בספר המאירי חולין (נא.), וז"ל: בהמה שנשברה מפרקת שלה ורוב בשר מאחורי הצואר עמה, נבלה ומטמאה במשא אע"פ שמפרכסת וכו', וכן אם הותו ראשה מכל וכל, ובאדם מטמאים כל אלו באהל, שמא תאמר מה הוצרכת ללמד על הותו ראשה מכל וכל אחר שנשברה מפרקת ורוב בשר אתה אומר כן, כתבו גדולי המפרשים שלא נכללה שבירת מפרקת ורוב בשר לטומאת נבלה ואהל אלא על ידי מכה הוא נפילה, אבל בחתיכה על ידי חרב שאין שם שום ריסוק אינה מטמאה עד שתמות לגמרי, אלא אם כן הותו הראש מכל וכל ר"ל מפרקת ובשרה וכל הסימנים, עכ"ל. והנה סברא זו נזכרה בחידושי הרמב"ן ז"ל בחולין שם, וכתב עליה הרמב"ן וזו דרך פשרה משובשת עיי"ש. ועיין פלתי יו"ד (סי' כז סס"ק ג) מש"כ ליישב דברי הרמב"ם. ועכ"פ חזינו, דיש מקום לומר דבלא מכה של נפילה אינו מטמא אף בנשברה המפרקת ורוב

דאף למ"ד דביעי חשילתא אסור דהא דלא מסרחא הוא משום דלא קא שליט אורא, וא"כ ביד דשליט אורא ולא מיסרחא מוכח דחיותא אית ביה עיי"ש, ובאמת אין אנו צריכין לזה, דהא הרמב"ם פסק דמדלא נסרח מוכח שיש בו חיות ואף היכא דלא שליט אורא. ובנדון דידן אף אם נימא דהוי בגדר לא שליט אורא - ואין זה ברור, דאפשר דהמוח שליט ביה אורא על ידי נחירי החוטם - מכל מקום הלא פסק הרמב"ם דאף בלא שליט אורא כגון ביעי חשילתא אמרינן גם כן דמדלא מסרח סימן שיש בו חיות.

ז) **ועוד יש להוכיח**, דאף אם המוח במצב שנקרא בפי הרופאים "מוות מוחי" מכל מקום הוא בגדר חי, דהא ודאי דאף במוות מוחי הראש הוא חם מחמת זרימת הדם בתוכו, ומסתבר דגם גוף המוח הוא חם מחמת הדם הזורם בתוכו, דאל"כ היה מתקלקל בשר המוח. וכיון שהדם זורם במוח ובראש הרי זה סימן שיש בו חיות, וכנאמר (אחרי י"א) כי נפש הבשר בדם הוא, ופירש"י כי נפש הבשר של כל בריה בדם היא תלויה, וכן שם (י"ג) כי נפש כל בשר דמו בנפשו הוא, ופירש"י דמו הוא לו במקום הנפש שהנפש תלויה בו, עיי"ש. ובספורנו שם, כי נפש בעל חי הוא דמו בנפשו עם הכח החיוני הנשוא בו עיי"ש, הרי דהדם בו תלוי חיי כל בריה. ובחולין (ע"ב) איזהו נפש של אדם שמתמא הוי אומר זו רביעית דם, ופירש"י ד"ה רביעית דם רביעית הלוג דם חיי האדם תלויין בו שבכך הוא מתקיים, עכ"ל. וכן ברמב"ם (ה"ל טומאת מת פ"ב ה"ב) 'דם המת מטמא כמת וכו' שנאמר בנפש האדם ונאמר כי הדם הוא הנפש וכמה שיעורו רביעית', עיי"ש. ומכל הני מוכח כי החיות תלויה בדם, ואם הדם הוא חי אז האבר כולו שהדם החי זורם בתוכו הרי הוא

דאף כשנשחטו שני סימנים הוי דינו כחי, ועל כן אסור לבן נח משום אבר מן החי דאכתי לא מת, ולישראל מותר דאע"ג דינו כחי מכל מקום התורה התירה על ידי שחיטה. ועל כן אינו מטמא אף ששחט שני סימנים באדם משום דעדיין דינו כחי, ואף שהוא מעותד למות השתא מיהו חי הוי. ועל כן באדם אף כשנשחט שני סימניו אסור להורגו כי עדיין הוא חי, והא דבבהמה מותר - וליכא אלא לאו דלא תאכלו על הדם וכמ"ש הרמב"ם (פ"א משחיטה ה"ב) - היינו משום דבבהמה נאמר דין שחיטה והשחיטה מתירה ומסלק דין אבר מן החי ואיסור נבלה, אבל באדם דליכא דין שחיטה ואף כשנשחט דינו כחי ואסור להורגו. ומכל שכן במה שנקרא "מוות מוחי" דודאי דינו כחי ואסור לחתוך ממנו אבר.

ו) **ועוד יש להוכיח** דאף מה שנקרא "מוות מוחי" דינו כחי, דהא כתב הרמב"ם (ה"ל מאכלות אסורות פ"ה ה"ז): 'שמט אבר או מעכו או דכו כגון הביצים שמעך אותן או נתקן, הרי זה אינו אסור מן התורה, שהרי יש בו מקצת חיים ולפיכך אינו מסריח', עכ"ל. והוא מש"ס חולין (ג). בביעי חשילתא דלחד מאן דאמר שרי דמדלא מסרחן חיותא אית בהו, עיי"ש. הרי דמה שהאבר אינו נסרח הרי זה סימן שיש בו חיות. וא"כ במוח שאינו פועל פעולתו הנקרא "מוות מוחי" הרי אינו נסרח, והרי זו הוכחה שהוא חי. ועל כן מה שהרופאים קורין לזה "מוות מוחי" הוא שם בדוי, כי המוח אינו בגדר מת כלל דהא לא נסרח, ומכל שכן שהאדם בכללותו דינו כחי ואסור לחתוך ממנו אברים. ועיין בשו"ת אמרי יושר (ת"צ סי' י"ג) שכתב במי שנתייבשה ידו השמאלית דיניח עליו תפילין ולא הוי כמחוסר יד, והביא ראיה מהא דחולין (ג). דמדלא מסרחן חיותא אית בהו. ושם כתב

ט) והנה כת"ה נ"י כותב בשם רופאים להתיר נטילת איברים כשנתברר שגזע המוח הרוס והפסקת הנשימה היא מוחלטת, ואע"פ שעל ידי מכשירי הנשימה ממשיך החולה להפעיל את הלב מ"מ אין זה אלא כנשימה של מפוח, ונחשב כמת. והנה כבר כתבנו דמה שנקרא אצלם "מוות מוחי" דהיינו שגזע המוח הרוס, לא נזכר בדברי חז"ל שהוא כמת. והרי אפילו בשחט שני הסימנים דינו כחי וכרמב"ם (הל' טומאת מת פ"א הט"ז) וכן בשו"ע יו"ד (סי' ע"ט סעי' א). ומה שאמרו דהוי כמפוח, הנה במת ממש ודאי שאין המפוח גורם שיהא דמו חם וזורם ושיהיו שאר תופעות של גוף חי. ובאמת מה שאינו יכול לנשום בעצמו בלא מכונה, אין הכרח שאין לו כח נשימה כלל, אלא שנשימתו חלשה וזקוק לסיוע של מכונה, משל למי שרגליו חלשות ואינו יכול ללכת לבדו, ומכל מקום אם אחרים יחזיקו בו ויסייעו לו ללכת, כי אז גם רגליו יסייעו להליכתו. ויפה הביא כת"ה משו"ת מהרש"ם (ת"ו סי' קכד) דהא דקי"ל דעיקר חיותא בחוטמו היינו בסתמא אם ליכא הוכחה להיפוך, אבל אם רואים איזה סימן של חיות בשאר איברים לא סמכינן על בדיקת חוטם.

י) ועיין בשו"ת חתם סופר (יו"ד סי' ע"א) שיארע בחולי שלאג (שיתוק) וכו' שלא נרגש בו אלא דפק בעורק הצדעים או הצואר אבל נשימה ליכא, ולא הוי מת אלא אם אחר שמוטל כאבן דומם ואין בו שום דפיקה, אם אחר כך בטלה הנשימה אין לנו אלא דברי תורתנו הקדושה שהוא מת, עיי"ש. [ועיין בס' לקוטי חבר בן חיים (ת"ז דף טו:) מה שהעתיק מכי"ק החת"ס ז"ל בסוגיא דנדה (ס"ג), ולא נדפס בס' חידושי חת"ס עמ"ס נדה]. ועיין בזה בשו"ת להורות נתן (ח"ט קונטרס ומי צהס פק

בגדר חי, כי הדם הוא הגורם את החיות. וא"כ אף אם הוא במצב הקרוי "מוות מוחי" הוי בגדר חי, כיון שהדם זורם בתוכו. ואף אם תמצא לומר שבכהאי גוונא אין הדם זורם במוחו, אבל ודאי שהדם זורם בשאר כל חלקי גופו כמו כל אדם חי, ופשיטא שהאדם הוי בגדר חי, כי הדם שבתוכו גורם את החיות של הגוף. וחמימות הדם הוא סימן מובהק לחיות, דאם אינו חי מהיכן מקור החמימות הרי מת אין לו חמימות, והחמימות מורה על החיות. וכבר הביא כת"ה נ"י משו"ת מהרש"ם (ת"ו סי' קכז) שחמימות הוא סימן חיות, עיי"ש.

ח) והנה כת"ה נ"י כתב להוכיח דמה שנקרא בפי הרופאים "מוות מוחי" אינו בגדר מיתה, מהא דמבואר בשו"ע יו"ד (סי' לא סעי' ב) דאם המוח נשפך כמים או כדונג טריפה, ואם מוח שנעשה כולו מים אינו נבלה אלא טריפה, מכל שכן במה שנקרא מוות מוחי שהמוח לא נהפך למים אלא שאין המוח מקבל הספקת דם, ודאי דלא הוי כמיתה, עכ"ד. ולענ"ד יש לדון בראיה זו, דהא מבואר בשו"ע יו"ד (סי' י"ט סעי' א) דבהמה שהיא מסוכנת והוא כל שמעמידים אותה ואינה עומדת, אם שחטה ולא פרכסה כלל הרי זו נבלה ולוקין עליה, ואם פרכסה הרי זו מותרת עיי"ש, והשתא מדאמרו דמוח שנשפך כמים אינו אלא טריפה, על כרחך דמיירי שהבהמה יכולה לעמוד על רגליה, דאם לא כן הוי לה בגדר מסוכנת דהוי נבלה אם שחטה ולא פרכסה, ומדכתבו בסתמא דהוי רק טריפה, מוכח דמיירי שהבהמה יכולה לעמוד על רגליה, ואף שהמוח נשפך כמים, בהכרח צריך לומר שהגידין והעורקים שבהם נוזל הדם חיים וקיימים, ורק הבשר של המוח נהפך למים, ואם כן אין זה דומה למציאות שנקראת "מוות מוחי", דהתם ודאי נראה שאינו יכול לעמוד על רגליו.

פעולתו, ונקרא בפי הרופאים "מוות מוחי", דינו כחי לכל דבר, והמחתך ממנו איברים הרי הוא שופך דמים ר"ל, ולא הוי בגדר מת אלא אם נתבטלה הנשימה וגם אין בו שום סימן של חיים כגון דופק באיזה מקום בגוף או שיש בו חמימות, אלא מוטל כאבן דומם, וכמו שכתב בשו"ת חתם סופר (יו"ד סי' קלח) ושו"ת מהרש"ם (ת"י סי' קכד). ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כולכם היום עד ביאת גואל צדק בב"א.

החותם בברכת התורה וכט"ם ויקויים בנו כי אני ה' רופאך

נתן געשטעטנער

עני סי' ט). וא"כ כל שהוא נושם על ידי מכשיר הנשמה, נמצא שאין לנו הוכחה שנפסקה נשימתו לגמרי, דאפשר דאף בלי המכשיר היה נרגש דופק בעורק הצואר או הצדעים או שאר סימני חיות, וא"כ ליכא סימן מיתה ודינו כחי. וא"כ ודאי דאסור ליטול ממנו אבר, דהא אפילו בגוסס מבואר בשו"ע יו"ד (סי' קל"ט סעי' א) ברמ"א דאסור להזיזו ממקומו, ועיין בש"ך שם (ס"ק ז).

יא) וזאת התורה העולה מדברינו, דמי שנחלה ר"ל עד שהמוח אינו עושה את

